

ESAD NAİB'İN KELİME DÜNYASI

Geliş Tarihi (Received Date) 13.03.2018
Kabul Tarihi (Accepted Date) 19.03.2018

Kosret Beg ZADE¹

Özet

Esad Naib, Irak-Türkmen edebiyatının yirminci yüzyılın en çok bilinen ve tanınan şairlerinden biridir. İlk başta şiirlerini 1920 yılından bu yana sırasıyla Kerkük'te çıkan *Necme*, *İleri*, *Kerkük*, *Afak*, ve *Beşir* gazeteleriyle Bağdat'ta çıkan *Kardeşlik* dergisinde yayınlamıştır. Daha sonra bazı şiirlerini Türkiye'nin *Fuzuli*, *Yeşil Ada* dergilerinde yayımlanmıştır. Şairin kitap hâlinde basılmış manzum ve mensur (*Zamanın Eli*, *Yapraklar*, *Armağan*, *Kerkük Nükteleri*) adlı eserleri vardır. Ayrıca henüz yayımlanmamış pek çok şiiri de mevcut olup, bunları *Keşkül* adı altında toplamıştır. Bu çalışmada, Irak-Türkmen edebiyatında önemli ve başarılı şairlerinden biri kabul edilen Esad Naib'in *Zamanın Eli* adlı şiir kitabı esas alınmıştır. Şiirlerde kullanılan kelimelerin tür ve sıklığa bağlı özellikleri değerlendirilmiştir. Böylece şairin sahip olduğu kelime dünyasının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca, şairin kullandığı deyimler ve özel isimler tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Esad Naib, Irak-Türkmen edebiyatı, dil, kelime dünyası, kelime sıklığı.

ESAD NAİB'S WORLD OF WORDS

Abstract

Esad Naib is one of the most well-known and recognized poets of Iraq Turkmen literature in the twentieth century. He first published his poems in *Kardeşlik*, which appeared in Baghdad, then in the other newspapers *Necme*, *İleri*, *Kirkuk*, *Āfāk* and *Besir*, which appeared in Kirkuk from 1920 onwards, respectively. Later, some of his poems were published in journals in Turkey, like *Fuzuli* and *Yeşil Ada*. He has some published books (*Zamānin Eli*, *Yapraklar*, *Armağan*, *Kirkuk Nükteleri*). There are also a large number of unpublished poems, collected under the name *Keşkül*. This study is based on the poetry book *Zamanın Eli* written by Esad Naib, accepted as one of the important and successful poets in Iraq-Turkmen literature. The words used in his poetry were evaluated with their characteristics depending on the type and frequency. Thus, it is aimed to determine the vocabulary that the poet has. In addition, the idioms and specific names used by the poet were identified.

Keywords: Esad Naib, Iraq-Turkmen literature, language, vocabulary, word frequency.

Giriş

Esad Naib, 1920 yılından itibaren hayatın sonuna kadar yazdığı şiirlerini, sırasıyla Kerkük'te çıkan *Necme*, *İleri*, *Kerkük*, *Afak*, ve *Beşir* gazeteleriyle Bağdat'ta çıkan *Kardeşlik* dergisinde yayınlamıştır. Daha sonra bazı şiirlerini Türkiye'nin *Fuzuli*, *Yeşil Ada* dergilerinde yayımlanmıştır. Irak-Türkmenlerin edebiyatına genel bir şekilde göz atarsak, uzun yıllar boyunca geniş ve muhteşem bir edebiyatın varlığını öğrenmiş oluruz. Irak-Türkmen edebiyatı, Türk edebiyatında çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Türkmenlerin ilk edebiyat denemeleri, genel Türk edebiyatı çerçevesinde olmuştur. Irak Türkmenlerinin dil ve edebiyat özellikleri Oğuzlara kadar uzanmaktadır. Irak Türkmen edebiyatı tarihi hakkında yazılan kaynaklara dayanarak, iki esas döneme Ortak Dönem Edebiyatı (Başlangıcından 1918'e kadar), Çağdaş Edebiyat (1918-Günümüze kadar) ayrılmaktadır. Ortak Dönem Edebiyatı, başlangıçtan 20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar süren bir devri içine alır. Bu dönemden sonra Irak Türkmenlerinin çağdaş dönem edebiyatları başlamaktadır. Türkiye'de modern edebiyat dönemi başlamasına rağmen, Irak Türkmen edebiyatçıları uzun bir süre eski şiir geleneğini devam ettirmişlerdir. Irak Türkmen edebiyatına Fuzûlî'den sonra genel bir şekilde değerlendirirsek, şairlerin büyük bir kısmı divan edebiyatının etkisinde kalmış olduklarını ve bu durumun yüzyıllar boyunca egemenliğini korumuş olduğunu öğrenmiş oluruz. 20. yüzyılda divan şiiri ustaları, eski tarz şiirleri bırakıp yeni şiire başladılar. Bu dönemin öncülerinden biri, meşhur şair Esad Naib'tir. Bu çalışma Irak-Türkmen edebiyatı tarihinde adı sıkça geçen ve çok meşhur olan şairlerinden biri kabul eden, Esad Naib'in *Zamanın Eli* adlı şiir kitabını Arap harflerinden Latin harflerine aktardıktan sonra dil özelliklerini ortaya koymak amacı ile hazırlanmıştır. Bu çalışmanın başında şairin bütün eserlerini ele alınmış, daha sonra eserlerin dil özelliklerini inceledik. Bu bakımdan çalışma, hem Irak Türkmen edebiyatı hem de şair Naib'in tanınması için önemli bir adımdır.

¹ Yüksek lisans öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (kosretbegzade@gmail.com)

1. Esad Naib

Esad Naib, asıl adı *Ahmet Esad* olup 1897 yılında Kerkük'ün Ahi Hüseyin mahallesindeki konaklarında dünyaya gözünü açmıştır. Doğum tarihi, nüfus cüzdanına göre 1900'dur. "Naibzade Saîd Efendi ise şairin babası olup Osmanlılar devrinde müderrislik ve kadı naipliği yapmış ve bir ara Kerkük'te hukuk, ticaret ve siyasetle ilgili davalar konusunda meclislerde âzâ olarak eşraf arasında bulunmuştur (Necme Gazetesi, 1920). İlk eğitimine, Ahi Hüseyin mahallesinde *Naiboğlu* Camii'nde Molla Samet yanında başlamıştır daha sonra *Kadı* Camii'nde Molla Muhammet yanında Kur'an'ı hatmetmiş, ardından Türkçe *Mevlüt*, *Küçük İnşa* ve *Güldeste* kitaplarını okumuştur. Bir ara Farsça *Gülistan* kitabını da babası yanında okuyarak artık başkaca edebî kitapları şahsi çabasıyla izlemeye heves etmiştir. "Rumî 1324 yılında Kerkük'te rüştiye mektebine, 1326'da idadîye ve nihayet 13330'da sultanî mektebine girmiştir. Bu mektebin Birinci Dünya Savaşı'nda kapatılması üzerine Rumî 1334'te buradan ayrılmak zorunda kalmıştır. Şair, bu mektepte edebiyat ve aruz ilmini ders programına göre Öğretmen Ahmet Kemal Bey'den öğrenmiş, aynı zamanda babasından da yardım görmüştür. Nisan 1921 tarihinde Kerkük'te Avcı İlkokulu'na öğretmen tayin edilmiş, birçok yerlerde vazife gördükten sonra yine bu şehirde Garbiye İlkokulu'nda müdür iken 01 Temmuz 1963 tarihinde emekliye ayrılmıştır. 1964 yılında Bağdat'ta Veziriye semtinde satın aldığı konağa taşınarak burada, emekli aylığı ve Kerkük'teki akarının varidatıyla müreffeh ve asude bir hayat yaşamıştır. 19 Mart 1992 tarihinde ölen şairin naaşı kendi vasiyeti üzerine Kerkük'e getirilerek aile mezarlığında gömülmüştür. Kerkük'ün eski tahrirat müdürlerinden edip ve şair Bahattin Efendi'nin kızıyla evlenen Esat Naib'in Sami, Fehmi, ve İbrahim adlarında üç erkek, iki de kız çocuğu vardır. Bunlardan Fehmi, babasından mevrus şairlik tabiatını, ara sıra gazete ve dergi sütunlarında yayımladığı manzumeleriyle sürdürmeye çalışmıştır" (Terzibaşı, 2013: 177-178). Esat Naib, pek genç bir yaşta Kerkük'teki aktif basını takip etmiş, şairin doğal bir şekilde ve aynı zamanda babasından aldığı bilgi ve okulda öğrendiği edebî kültür sayesinde olgun bir edip olarak yetişmiştir. Daha küçükken şiir ezberlemede harika bir hafızaya sahip olduğu bilinir. Şairin ezber yeteneğiyle ilgili babası "Kur'an-ı Kerim manzum olsaydı oğlum Esat hâfizül-Kur'an olurdu" dermiş! Sultani mektebinin edebiyat hocası Ahmet Kemal Bey de şairin şiir ezberleme yeteneğini sezerek onu cesaretlendirmiştir. Şiirlerinin altında önceleri *A.Necdet*, bir ara *Nabizade Esat Necdet*, daha sonra *Nabizade Ahmet Esat* ve *Esat Naiboğlu* ve en son *Esat Naib* adlarını kullandığına, yerli dergi ve gazetelerden tespit ederiz. Şiirde mahlâs olarak ara sıra *Necdet*, ara sıra da *Esat* adlarını kullanmış, sonraları mahlâs istimalinden vazgeçmiştir. "İlkin Divan edebiyatı üzerine aruz ölçüsüyle şiirler söyleyip yazan şair, daha sonra ondan (Divan Edebiyatı)'dan ayrılmaya başlar. Ancak o, belki de öteki şairlerden farklı olarak, şiirlerinde her iki ölçüyü (aruz ve hece) yan yana kullanmıştır. Genellikle Esat Naib'in şiirleri, anlam bakımından derin, ifade bakımından güzel ve ahenklidir" (Beyat, 1984: 188). Herkesin anlayacağı bir dille yazdığı bazı *Hayyamâne* ve daha çok muhabbet dolu şiirlerinde *bağ*, *bahçe*, *gül*, *bülbül*, *şarap*, *saz* ve *bahar* gibi unsurları hep mahbup için işlemiştir. Hayatını eski çağdaş şair ve edipler arasında sürdüren Esad, 1967'de ölen şair Mehmet Sadık'tan sonra Kerkük dolaylarında divan edebiyatının edebî sanat, şekil ve kavramlarını iyiden iyiye bilen şairlerin başında gelir. Realist bir şair olan Esat Naib, başlangıçta Tevfik Fikret'in şiirlerinden etkilenmekle birlikte sonraları, çok sevip saydığı Yahya Kemal Beyatlı, Faruk Nafiz ve Orhan Seyfi'nin şiirlerine özenerek Türkiye'ye yaptığı seyahatlerinde bu şairlerle yakından görüşüp tanışmak fırsatını elde etmiştir. Nükte-şinas ve lâtifeci bir kişi olan Esat Naib, edebî kişiliği yanında şahsî karakteri ile de tanınmıştır. Hayatında kimseyi ne diliyle ne de kalemiyle hiç incitmemiştir. Dünyada az insana nasip olan güzel meziyetlerden biri de hiçbir kimsenin aleyhinde konuşmaması onun hususi taraflarından biridir. "Şair, dostlarını unutmayarak bayramlarda kendilerine yolladığı tehniye (tebrik) kartlarını birer münasip beyitle süsledi. Şairin şahsî özelliklerinden biri de, yeni yazdığı şiirlerini ufacık kâğıt parçalarına, bazen takvim yapraklarının arka yüzüne gayet ince harflerle karalar, bunları edebiyatsever kimselere okur ve sunardı! Bu neviden bir yığın yazılı evraklı bende duruyor. Esad'ın nesrine gelince bunda bedî çok söyleşi üslubu hâkimdir. Daha doğrusu hayalî tasvirler yerine yazılarında gerçek anlatıma önem verdiği görülür. Bu yüzden edebî mensur sanat eserlerine rastlanılmıyor. Aslında Esat değerli bir şairdir" (Terzibaşı, 2013: 180-182). Şairin kitap hâlinde basılmış manzum ve mensur (*Zamânın Eli*, *Yapraklar*, *Armağan*, *Kerkük Nükteleri*) adlı eserleri vardır. Ayrıca henüz yayımlanmamış bir yığın şiiri de mevcut olup, bunları *Keşkül* adı altında toplamıştır.

2. Esad Naib'in Kelime Dünyası

2.1. Kelime Türleri ve Sıklıkları

Esad Naib'in Zaman'ın Eli adlı eserinde toplam 5,269 kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerden 1800'ü isim soylu kelime, 571'i sıfat, 1041'i fiil, 482'i zamir, 317'i zarf, 357'i edat soylu kelimelerden oluşmaktadır.

2.1.1. İsimler

Esad Naib, şiirlerinde isimleri diğer kelime türlerinden daha fazla kullanmıştır. Eserde kullanılan isim sayısı 1800'dür. Çeşitli olarak değerlendirildiğimiz zaman sıklık bakımından isimler ilk sırada görülmektedir. Özellikle bazı şiirlerde isimlere geniş ve bol yer vermiştir. Esad Naib'in, şiirlerinde kullandığı sıklığı yüksek isimlerden bir kısmı şu şekildedir: gönül (37 defa), bahar (36 defa), göz (34 defa), gül (32 defa), gün (29 defa), yer (28 defa), dert (24 defa), el (22 defa), gece (21 defa), bağ (20 defa), dünya (20 defa), yüz (19 defa), ses (19 defa), hancı (18 defa), bülbül (17 defa), hicrân (17 defa), yürek (17 defa), çiçek (17 defa), aşk (15 defa), bahçe (15 defa), yol (14 defa), ateş (14 defa), rüzgar (14 defa), can (13 defa), kalb (12 defa), güneş (12 defa), kış (12 defa), ömür (11 defa), kadın (11 defa), kuş (11 defa), insan (11 defa), fırsat (10 defa), şey (10 defa), ufk (10 defa), zamân (10 defa), mevsim (10 defa), hazan (9 defa), dal (9 defa), renk (9 defa), keder (9 defa), sabah (9 defa), ruh (9 defa), söz (9 defa), hava (8 defa), nur (8 defa), hatıra (8 defa), dağ (8 defa), bâde (8 defa), kumru (8 defa), rüyâ (8 defa), güz (7 defa), tel (7 defa), kader (7 defa), yavru (7 defa), hasret (6 defa), anne (6 defa), yaprak (6 defa), gözyaşı (6 defa), kucak (5 defa), ay (5 defa), şarap (5 defa), yar (5 defa), peri (5 defa), baba (4 defa), nağme (4 defa), melek (4 defa), dost (3 defa), kapı (3 defa). Şairin en çok kullandığı isim "gönül"dür. "Gönül" hem insanların sevgi, hatıra ve anma gibi duyguların kaynağı hem de şiirlerde çok kullanılan bir kelime olduğu için sıklığı bu kadar yüksektir. Şiirin duygu dünyasına uygun olarak "gönül" kelimesinin sıklığı, biraz da Irak'ın iç sesidir. "Daha önce yapılan stilistik çalışmaların verilerinde, sıklığı en yüksek kelimenin çoğunlukla *göz* olduğu bilinmektedir. Bunun dışında söz konusu çalışmalarda sıklığı yüksek bazı kelimeler *kişi, kız, yol, ot, gün, su, gönül, gök* şeklindedir. Bu çalışmaların birçoğu şiir türü üzerinde yapılmıştır" (Karakılıç Akı, 2013).

2.1.2. Sıfatlar

İncelediğimiz şiirlerde sıfatlar isimlerden sonra kullanılan en yaygın kelime çeşididir. Şiirlerde tespit edilen sıfat sayısı 571'dir. Bu hal daha öncedeki yapılmış dil çalışmalarında da nitelik göstermektedir. Şairin şiirlerinde en çok kullanılan "bir" sıfatı (85 defa) yaygın bir şekilde yer almaktadır. Şiirlerde kullanılan sıfatlar daha çok niteleme sıfatlarıdır. Esad Naib'in, şiirlerinde kullandığı sıklığı yüksek sıfatlar şu şekildedir: bir (85 defa), her (50 defa), bu (47 defa), o (24 defa), başka (15 defa), son (11 defa), daha (9 defa), nasıl (9 defa), bütün (8 defa), yalnız (8 defa), hoş (8 defa), yakın (7 defa), bazı (7 defa), dalgın (7 defa), kara (6 defa), mutlu (6 defa), ince (6 defa), çok (5 defa), belli (5 defa), sarhoş (5 defa), hasta (5 defa), soğuk (5 defa), hemdert (5 defa), güzel (4 defa), ala (4 defa), tatlı (4 defa), süzgün (4 defa), kutlu (4 defa), yanık (4 defa), uygun (4 defa), zavallı (3 defa), memnun (3 defa), biricik (3 defa), kızıl (3 defa), uzun (3 defa), birkaç (3 defa), ne kadar (3 defa), uzun (3 defa), perişân (3 defa), sıcak (2 defa), hülyalı (2 defa), yaşlı (2 defa), mest (2 defa), ikiz (2 defa), iyi (2 defa) gibi sıfatlar kullanmıştır.

2.1.3. Zamirler

Kahraman'a (2005: 87) göre, "Adların yerlerini tutan ya da kişi kavramı anlatan kelimelere ve kelime öbeklerine *zamir* (adıl) denir". Şair, şiirlerinde toplam olarak 482 zamir kullanmakla birlikte, bunlar arasında en çok şahıs zamirlerini kullanmıştır. Bazı şahıs zamirlerinin sıklık düzeyi oldukça yüksektir. Bunlar arasında en fazla kullandığı zamir ise "sen" (81 defa) ikinci teklik şahıs zamiri birinci sıradadır. Şairin kullandığı "sen" zamirinin daha fazla sevgiliyi temsil etmektedir. Sıklığı yüksek olmasının sebebi budur. Şiirlerin muhtevası üzerine dururken Esad Naib'in en fazla aşk sevgiliyle ilgili düşünceleri işlediğini görülmektedir. Esad Naib'in, şiirlerinde kullandığı sıklığı yüksek zamirlerin bir kısmının çekimli kullanımı şu şekildedir: bana (29 defa), beni (21 defa), senin (20 defa), benim (18 defa), sana (18 defa), bizim (16 defa), ona (10 defa), onun (9 defa), onu (7 defa), senden (4 defa), sizin (2 defa) gibi şahıs zamirlerinin çekimli şekillerini kullanmıştır. Şairin kullandığı şahıs zamirlerinin sıklıkları şu şekildedir: sen (81 defa), o (43 defa), biz (38 defa), ben (24 defa), onlar (10 defa), siz (6 defa). Bunlar dışında, şiirlerde kullanılan zamirlerin bir kısmı şunlardır: ne (26 defa), insan (11 defa),

şey (8 defa), hepsi (7 defa), -ki (7 defa), kim (5 defa), bunlar (5 defa), her biri (4 defa), biri (4 defa), adam (2 defa), hiçbir (1 defa).

2.1.4. Zarflar

Ediskun'a (1999: 273) göre, "Fiillerin ya da fiilimsilerin, sıfatların, zarfların anlamlarını **zaman, yer ve yön, durum, nicelik, soru** kavramlarıyla belirleyen ya da kısip sınırlayan kelimelere **zarf** denir". Şiirlerde toplam 317 zarf tespit edilmiştir. Esad Naib'in kullandığı zarflar ve bunların sıklıkları şöyledir: gece (21 defa), şimdi (16 defa), ne (14 defa), daha (13 defa), artık (10 defa), sabah (9 defa), içinde (9 defa), nasıl (7 defa), işte (7 defa), biraz (6 defa), yan (6 defa), hiç (6 defa), böyle (6 defa), akşam (6 defa), çok (5 defa), hep (5 defa), böylece (5 defa), bugün (4 defa), pek (4 defa), daha (4 defa), yine (4 defa), öyle (4 defa), birgün (4 defa), hemen (3 defa), gündüz (3 defa), üst (3 defa), kadar (3 defa), ne kadar (3 defa), niçin (3 defa), bayram (3 defa), hergün (3 defa), belki (3 defa), hani (3 defa), yarın (2 defa), yazın (2 defa), arka (2 defa), biraz (2 defa), fazla (2 defa), beraber (2 defa), başkaca (2 defa), geçen (2 defa), dün (1 defa), içeri (1 defa), bazen (1 defa), üzerine (1 defa), imdi (1 defa), ardınca (1 defa), zaten (1 defa), nece (1 defa). Görüldüğü gibi şair, en fazla zaman zarflarını kullanmıştır. Bunlardan sıklığı en yüksek olan "gece" dir. Bu da şairin daha çok âşıkların yanında gecenin ne kadar önemli olduğunu ve hatta kendisi de şiirlerinde gece vakitlerini çok önemsemesini gösterir.

2.1.5. Edatlar

Edatlar, cümlede tek başlarına herhangi bir anlam taşımayan, kelimeler arasında ilgi kuran kelimelerdir. Edatlar, "Bağlı bilgilerin ve ilişkilerin adlarıdır. Bu özellikleriyle, sözlük birimleri arasında apayrı bir yere sahiptirler. Dilde bağımsız olarak var olmayan, yanı kendi başlarına kullanılmayan edatlar, söz, söz öbeği ve cümle gibi dil birimleriyle kullanılabilen ve onlara değişik anlam renkleri katan veya onları çekime sokan sözlük veya söz dizimi birimleridir" (Karaağaç, 2012: 432). İncelenen şiirlerde toplam 357 edat kullanılmıştır. Sıklığı yüksek edatlar şu şekildedir: gibi (42 defa), -le (41 defa), -la (22 defa), ki (21 defa), artık (16 defa), ile (16 defa), değil (15 defa), için (13 defa), sanki (11 defa), eğer (11 defa), çünkü (10 defa), hem (10 defa), işte (7 defa), fakat (7 defa), ancak (6 defa), ise (5 defa), bile (5 defa), kadar (5 defa), göre (3 defa), yoksa (3 defa), gerek (2 defa), ama (2 defa), yalnız (2 defa), hele (2 defa), beri (2 defa), meğerse (2 defa), bari (2 defa), dahi (1 defa), oysa (1 defa), hâlbuki (1 defa), lâkin (1 defa), oldukça (1 defa), gayri (1 defa) gibi edatlar kullanılmıştır.

2.1.6. Fiiller

Fiiller, varlıkların yaptıkları bildiren, kişi ve zaman kavramları veren kelimelerdir. Ergin (2011: 280) fiillerin tanımını, "Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir" şeklinde yapar ve bu kelimelerle alakalı, "Hareketler nesnelere zaman ve mekân içindeki yer değiştirmeleri; oluşları, kılışları, duruşları; hülâsa her türlü faaliyetleridir" şeklinde yapmıştır. İncelenen şiirlerde sadece cümledeki yüklemi konumundaki fiiller değil, bu fiillerin mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil ve çekimli şekilleri de fiil grubunda değerlendirilmiştir. Şair şiirlerinde toplam 1041 fiil kullanmıştır. Esad Naib'in kullandığı tüm fiiller arasında ilk sırayı *ol-* fiilinin aldığı görülmüştür. Bu durum, Türkiye Türkçesinde *ol-* fiilinin hem yardımcı fiil hem de esas fiil olarak işlek bir şekilde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. İkinci sırada 58 defalık kullanımla *gel-* fiili gelmektedir. Bu durum, Irak- Türkmen Türkçesinde *gel-* fiilinin yardımcı fiil olarak sık kullanmasından kaynaklandığı söylenebilir. Şairin en çok kullandığı fiiller ve bunların frekansları şu şekildedir: *ol-* (68 defa), *gel-* (58 defa), *gör-* (44 defa), *bil-* (34 defa), *bak-* (28 defa), *bul-* (26 defa), *geç-* (25 defa), *aç-* (25 defa), *kal-* (22 defa), *al-* (21 defa), *ver-* (19 defa), *söyle-* (17 defa), *sol-* (15 defa), *görün-* (15 defa), *iste-* (14 defa), *doğ-* (13 defa), *et-* (12 defa), *de-* (12 defa), *çek-* (10 defa), *iç-* (10 defa), *başla-* (10 defa), *yap-* (10 defa), *çık-* (9 defa), *git-* (8 defa), *bırak-* (8 defa), *ara-* (8 defa), *duy-* (8 defa), *koş-* (7 defa), *kaçır-* (7 defa), *oyna-* (7 defa), *sor-* (7 defa), *göster-* (6 defa), *yan-* (6 defa), *eğlen-* (6 defa), *anla-* (6 defa), *tut-* (6 defa), *öt-* (5 defa), *bekle-* (5 defa), *gir-* (5 defa), *dal-* (5 defa), *bit-* (5 defa), *dök-* (4 defa), *konuş-* (4 defa), *yürü-* (4 defa), *getir-* (3 defa), *otur-* (2 defa).

2.2. Kelimelerin Sıklıkları

Esad Naib'in (Zaman'ın Eli) adlı eserinde toplam 5,269 kelimenin 45'i özel isim, 441'i isi Arapçadan Türkçeye geçen kelimeler, 300'ü Farsçadan Türkçeye geçen kelimeler, 9'u Fransızcadan Türkçeye geçen kelimeler, 2'si ise İtalyancadan Türkçeye geçen kelimelerdir. Bu kelimeler arasında Moğolcadan *Ceylan* kelimesi, Yunancadan *Efendi* kelime ve İspanyolcadan da *Kanarya* kelimesi dilimize geçen alınma kelimelerin arasında bulunmaktadır. Esad Naib'in, şiirlerinde en çok kullandığı kelime "bir" sıfatıdır. Bu kelimeyi (85 defa) kullanmıştır. Frekansının bu kadar yüksek olması "bir"

sıfatının konuşma dilindeki kullanım sıklığına kaynaklanabilir. İkinci sırada “sen” (81 defa) ikinci teklik şahıs zamiri gelmektedir. Şairin kullandığı “sen” zamirinin daha fazla sevgiliyi temsil etmektedir. Sıklığı yüksek olmasının sebebi budur. Şiirlerin muhtevası üzerine dururken Esad Naib’in en fazla aşk sevgiliyle ilgili düşünceleri işlediğini görülmektedir. Üçüncü sırada ise en çok kullandığı kelime “ol-” fiilidir. Şair, bu kelimeyi (68 defa) kullanmıştır. Bunun temel nedeni, “ol-” fiilinin hem yardımcı hem de esas fiil olarak kullanılmasından kaynaklanmıştır. Dördüncü sırada bulunan “gel-” fiili (58 defa) kullanılmıştır. Şiirlerde “gel-” fiilinin sık kullanmasının nedeni, Irak- Türkmen Türkçesinde gel-fiilinin, “ol-” fiili gibi onunda aynı zamanda yardımcı fiil olarak sık kullanılmasındandır.

2.3. Deyimler

Genelde hakiki manalarından az çok ayrı bir anlam taşıyan kalıplaşmış ifadedir.

“Deyimler belli bir kavramı, durumu veya olayı çoğunlukla gerçek anlamlarından sıyrılmış sözcüklerle ve ilgi çekici bir biçimde ifade etmek amacıyla kullanılan sözcük veya sözcük grubudur” (Aksoy, 1988). Şiirlerde tespit edilen deyimlerden bazıları şunlardır:

Baharı cana yakın, çiçeklere bir bakın (3/2)

Cana yakın seslerle, dalda öten kuşların (4/4-a1)

Göz aşinalığından, yürek çarpıntısından (14/3-a)

Onun bülbülü var senin, cana yakın sözün var (16/3-b)

Geli verir yanıma, cana yakın bir hayâl (32/1)

Yaz gecesini cana yakın (40/3)

2.4. Özel isimler

Esad Naib, şiirlerinde özel isim olarak farklı yer ve kişi adları kullanmıştır. Şiirlerde tespit edilen özel isimlerden bazıları şunlardır:

Allaha çok şükürler, beni yetirdi sana (12/1-a)

Hem yazın güzeldi, hem kışın Dicle (23/1)

Leylayı ararım, zata Mecnunum (24/3)

Vefâsız yar peşinden (Kerem) dağlar aşarken (25/2)

O vefâsız (Aslı)'m, nerede hancı? (26/1)

Araya girmemişti, bir gün bir kara kedi (30/2-a)

Doktor, devâ lazımdı, anne ile çocuğa (35/7-a)

Kadın, erkek (Çarbağa) (39/1)

Çeker bizi (Şeyh Bahri)'ye (39/2)

(Hazne Tepe) binler yaşa (39/4)

Gel dinle Hayyamdan, sözü hem (Ney)den (53/3)

Bu dağlara sordum, (Ferhad) ne oldu? (59/1)

Dediler değil o, (Şirin)de soldu (59/1)

SONUÇ

Irak Türkmen edebiyatında yirminci yüzyılda yetişen en çok yazan, yararlı ve güçlü şairlerden biri olan Esad Naib, başlangıçta divan edebiyatına bağlı, daha sonra şiir zihniyetini ve dilini yenilemiş ve sadeleşme hareketine katılmıştır. Esad Naib, dönem koşullarında mükemmel bir eğitim almıştır. Onun şairliğine tesir eden bir diğer etken de eğitimini Türkçeyle yapmış olmasıdır. Bu hal onun dile egemenliğini temin etmiştir. Esad Naib daha ziyade hece veznini benimsemiştir, aynı zamanda halk nazım türlerine de alaka duymuştur. Esad Naib, nesirde de iyi bir başarı göstermiştir. Herkesi çeken güzel ve şirin sohbetleri ile edebiyat toplantıları ve oturumlarının çok sevilen ve değerli bir kişidir.

Şiirlerinde işlediği belli başlı konular bahar, aşk, bülbül, saz, gül gibi Türk edebiyatının klişeleşmiş konularıdır. Ama şair bu konuları samimi bir tarzla ve derin bir duygulanmayla dile getirmiştir. Esat Naib'in, etkili ve duygulu dünyası, insanların ve hayatın yararlı ve güzel taraflarını görmeye çalışması ve doğa güzelliklerini tasvir etmekten göstermiş olduğu başarı, kendine özgü şiir dilini ortaya çıkarmıştır. Onun için, Irak Türkmen şairleri arasında lirik ve pastoral hususiyeti ile dikkat çekmiştir. Esad Naib'in şiirlerindeki dil incelemesi özelliklerini ortaya çıkarmayı amaçladığımız bu çalışmada elde edilen sonuçlar, şu şekilde sıralanabilir: Irak Türkmen edebiyatının önemli şairlerinden biri olan Esad Naib ile alakalı Türkiye'de herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışmayla şairin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda şairin Irak Türkmen edebiyatına dair vermiş olduğu emek ve katkıları tespit edilmiştir. Şairin özel isimler dışında şiirlerinde kullandığı toplam kelime sayısı 5,269'dur. Çeşit bakımından sınıflandırıldığında şairin, en fazla isim çeşidini kullandığı görülmüştür. İsimlerden sıklığı en yüksek olan *gönül* kelimesidir. Bunun ana sebebi ise "*Gönül*" hem insanların sevgi, hatıra ve anma gibi duyguların kaynağı hem de şiirlerde çok kullanılan bir kelime olduğu için sıklığı bu kadar yüksektir. Şairin sık kullandığı kelime çeşitlerinden biri de sıfatlardır. Bunlardan en fazla *bir* sıfatını kullanmıştır. "bir" sıfatı, sayı göstermekten fazla, gösterme ilgisiyle de kullanılmıştır. Kullanılan sıfatlar daha çok niteleme sıfatlarıdır. Şairin sık kullandığı kelime türlerinden biri de zarflardır. Bunlardan en fazla kullanılan zarf *gece* (21 defa)'dır. Şair şiirlerinde daha ziyade gece, aşk ve şarap konularına değinmiştir. Bu durumun temel sebebi divan edebiyatının şiirlerinde bu zarfların kullanımının yaygın olmasıdır. Şairin kullandığı kelime çeşitlerinden biri de fiillerdir. Bunlardan en fazla ilk sırayı *ol-* fiilinin aldığı görülmüştür. Bu durum, Türkiye Türkçesinde *ol-* fiilinin hem yardımcı fiil hem de esas fiil olarak işlek bir şekilde kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Şiirlerde özel isimler de kullanılmıştır. Bu isimlerin bazıları günlük veya gerçek hayatta kullanılan isimlerdir. Bazıları da ülke, topluluk, yer ve kişi isimleridir. Irak Türkmen edebiyatının ünlü ve değerli şairlerinden biri olan Esad Naib, Şiirlerini 1920 yılından bu yana sırasıyla Kerkük'te çıkan Necme, İleri, Kerkük, Afak, ve Beşir gazeteleriyle Bağdat'ta çıkan Kardeşlik dergisinde yayımlayan şairin kitap hâlinde basılmış manzum ve mensur eserleri (Zamânın Eli, Yapraklar, Armağan, Kerkük Nükteleleri) dışında şairin bir de Ömer Hayyam'dan nazmen Türkçe'ye çevirdiği bir kısım rubailerden müteşekkil yazma bir kitabı bulunmaktadır. Ayrıca henüz yayımlanmamış bir yığın şiiri de mevcut olup bunları Keşkül adı altında toplamıştır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A. (1988), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2, Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bayat, F. M. (1984), *Irak'ta Türkmen Edebiyatı Tarihi (1958-1968)*, Bağdat: Türkmen Kardeşlik Ocağı yayınlarından (2), El-Umme Matbaası.
- Ediskun, H. (1999), *Türk Dil Bilgisi*, 6. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (2011), *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Kahraman, T. (2005), *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*, 3. Baskı. Ankara: Dumat Basımevi.
- Karaağaç, G. (2012), *Türkçenin Dil Bilgisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kara, Mehmet, (1997), *Ata Atacanov'un Şiirleri I (Giriş-Metin-Aktarma), II(İnceleme Gramer Dizini)*, TDK yay. Ankara.
- Karakılıç, Akı, Serap, (2015), Aliasgar Kemal'in Kelime Dünyası, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, Bahar Sayısı 10, 181-209, Ankara.
- Naib, E. (1985), *Zaman'ın Eli*, Bağdat: Kültür ve Sanat Bakanlığı Türkmen Kültür Müdürlüğü, Hürriyet basımevi.
- Terzibaşı, A. (2013), *Kerkük Şairleri*. (6., 7. ve 8. ciltler). İstanbul: Ötüken Neşriyat.